

serant. Prosequitur enim: *Non secundum peccata nostra fecit nobis; unde securitas: quanto celum terrâ excelsius, tanto confirmata est misericordia eius* (Vulg. secundum altitudinem celi à terrâ, corroboravit misericordiam suam). Jam peccata quam procul! *Quantum distat ortus ab occidente*. Tum ipse indulgenti modus: *Quomodo miseretur pater filiorum; nihil pratermisit quo amantem Deum, seque redamantem faceret*. Quo loco exclamaverim melius quam ille quondam: spirat adhuc amor; vivunt Davidicæ lyre, ac sacris hymnis commissi calores sive amantis Dei, sive redamantis hominis. Hinc illa suavitas, cujus tanta vis est in Davidicis carminibus, ut etiam perumpat ad nos ac penetret, inter versuum nostrarum phrases inconditas et semibarbaras. Prorsus enim necesse est, ut quasi arreptâ citharâ Deum canamus, statim atque illud assonat, Ps. 91, 2, 4, 5: *Bonum est laudare Dominum, et psallere nomini tuo, Altissime; ut annuntiemus manè misericordiam tuam et veritatem tuam per noctes* (Vulg. bonum est confiteri Domino... ad annuntiandum... per noctem); in decachordo Psalterio, cum cantico, in citharâ. Hic verò totus animus colliquescit, Ps. 105, 35, 34: *Cantabo Dominum in vitâ meâ, psallam Deo meo, quamdù sum. Jucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino*. Quæ si commemorare aggrediar, hæc denique omnes Psalmos transferri oportebit. Nec immeritò Ambrosius, Pref. in Ps. Edit. Bened. S. Ambr. in Ps. 1, enarrat. Prefat. n. 9, 10, ut tanti viri verbis desinam: *Psalmus omni dulcis ætati, omni aptus est sexui... Psalmus cantatur imperatoribus, à populo jubatur... domi canitur, foris recensetur... Psalmus nocturni pavoris solatium, diurni laboris requies... Psalmum et saxa respondent: Psalmus canitur, et saxa pectora molliuntur: vidimus flere præduros, flecti immisericordes. Certat in Psalmo doctrina cum gratiâ simul. Cantatur ad delectationem, discitur ad eruditionem... nec consuevit elabi quod cum voluptate perciperis* (1). Pref. in Ps. Edit. Bened. S. Ambr. in Ps. 4 Enarrat. Pref. n. 9, 10.

(1) M. Bossuet ne rapporte ici que quelques phrases détachées de cette excellente Préface de S. Ambroise, et paraît avoir suivi les anciennes éditions et singulièrement celle de Rome. Voici le texte selon l'édition des Bénédictins; et pour l'édification des lecteurs, nous le rapportons avec plus d'étendue et de suite que ne l'expose M. Bossuet. « Hic omni dulcis ætati, hic utriusque aptus est sexui... Psalmus cantatur ab imperatoribus, jubatur à populis. Certant clamare singuli quod omnibus proficit. Domi psalmus canitur, foris recensetur. Sine labore percipiunt, cum voluptate servatur: Psalmus dissidentes copulat, discordes sociat, offensos reconciliat... magnam planè unitatis vinculum, in unum chorum totius numerum plebis coire!... Psalmus nocturni operis commercium, diurnæ requiæ stipendium; institutum incipientium, perfectorum confirmatio, angelorum ministerium, militia celestis, hostia spiritalis. Psalmum et saxa respondent: Psalmus canitur; et ipsa etiam saxosa pectora molliuntur. Videmus flere præduros, flecti immisericordes. N. 10. certat in Psalmo doctrina cum gratiâ simul. Cantatur ad delectationem, discitur ad eruditionem. Nam violentiora præcepta non remanent. Quod autem cum suavitate perciperis, id infusum semel præcordis non consuevit elabi. » (Edit.)

De variis Psalmorum generibus.

XXI. Variorum generum in Psalmis ratio et vis.

Varia Psalmorum genera: sunt enim vel morales, sive adhortationum celi, sive increpatori, vel deprecatori, vel historici, vel prophetici; et per omnes quidem fusa suavitas cum grandiloquentiâ; sed in moralibus, hæc singularem habent gratiam, sententiarum pondus, ac dicentis auctoritas, styli denique gravitas. Sidera in celo citius quam in Psalmis sententias numeraverimus. Quasdam, exempli gratiâ, commemorabimus, Ps. 121, 1, 40, 2: *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion sunt sic excelsi et imperturbabiles*; et Ps. 55, 16: *Beatus qui cogitat de paupere* (1); et Ps. 56, 1, 16, 21: *Oculi Domini super justos*; et: *Noli emulari malè agentes* (2). Qui Psalmus, quot verba, tot habet sententias; has, insignes: *Melius est modicum iusto, super divitias peccatorum multas*; et: *Mutuo accipiet peccator* (3), et non solvet: *justus autem miseretur, et tribuet*. Jam auctoritas: *Attendite, popule meus, legen meam*, Ps. 77, 1; et Ps. 55, 12: *Venite, filie, audite me: timorem Domini docebo vos*; et Ps. 48, 2: *Audite hæc, omnes gentes: jam à populo Dei ad omnes quaquaversus populos auctoritate propagatâ*. Quò etiam pertinet toties interpositus Dei sermo, et quod lectore interdum admonito, Deum esse qui loquitur; ut: *Peccatori autem dixit Deus*, Ps. 49, 16. Hic accedit styli gravitas, inculcatâ veritate, ac miris verborum veluti aculeis infixâ mentibus. Deprecatorios commendat fides, ac reliqua omnibus nota, maxime humilitas: *Humilitas est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terrâ venter noster*, Ps. 45, 25; et Ps. 118, 25: *Adhæsi pavimento anima mea*; aliaque ejusmodi. Historicis appellamus, sive eos qui veteres revolvunt historias, quales sunt, Psalmi 77, 104, 105, 106: *Attendite, et, Confitemini*; sive eos qui à Davide aliisque de rebus suis compositi, ut est quinquagesimus, postquam Davidi Nathan exprobravit adulterium et cadem. In his præmissa non modò nomina, verum etiam ferè particulae circumstantiæ, que personam Davidis aliorumque propriè designarent: credo, ut omnibus Psalmi decantaturis facilius aptari possent.

Quibus verò prisca historia repetit, tres sunt præcipui, nempe 77, 104, 105; id autem in illis cum primis notabile: ipse narrationis cursus; nec omnia enarrata, sed summa, certo orationi scopo constituto, quò omnia referantur; insertis etiam que historiam illustrent, lectorem doceant, animam afficiant, atque in optatum finem quasi manu ducant: que nos sigillatim in cujusque Psalmi expositione notabimus.

Propheticos verò dicimus, ut ratio nominis præfert, qui futuras præcunt sive Christi et Ecclesiæ, sive aliorum quoque res; sicutque hi duplicis generis: alii merè prophetici, ut qui de solo Christo; alii mixti, tunc iterum duplicis generis, sive David, verbi causâ,

- (1) Vulg. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* (Edit.)
 (2) Vulg. *In malignantibus.* (Edit.)
 (3) Vulg. *Mutuabitur peccator, et non solvet.* (Edit.)

de rebus suis locutus animo repente in futura raptò, res Christi interserit; sive de se multa dicit in figurâ Christi, quorum in ipsum Christum sit sensus illustrior; que hic commemorare nihil attinet, cum suis tradantur locis.

CAPUT IV.

De profunditate et obscuritate Psalmorum.

XXII. Profunda Psalmorum; hujus rei prima causa, ex rerum celsitudine.

Psalmorum mira profunditas; cujus hæc sunt cause: primum quidem ratio communis eloquiorum Dei, que Spiritus sanctus ita vult constituta, ut animos non tantum manifestâ pascant, sed etiam secretâ exerceant veritate. Sic Augustinus, Epist. ad Volus. 157, n. 48 (1). Quo fit ut præter obvios sensus, alii intus, et in ipsâ veluti medullâ delitescant. Quid enim planius quam illud, Ps. 69, 2: *Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina?* et tamen videre est, quam hunc locum versando et scrutando penitus, sanctus ille Abbas apud Cassianum miros verosque sensus, velut reconditos thesauros eruerit? *Habet ille versiculus adversus discrimina invocationem Dei; habet humilitatem piæ confessionis; habet sollicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam; habet considerationem fragilitatis suæ, exultationis fiduciam, confidentium presentis præsidii: habet amoris ardorem, insidiantium formidinem, quibus percipiense se noctu diuque vallatum, confitetur se non posse sine sui defensoris auxilio liberari*. Hæcenus Cassianus, de Orat. collat. 10, c. 10; tu ipse vide reliqua, et unius versiculi divitias inexhaustas fitebere. Cujus generis profunditatem in omnibus Psalmis, non commentatorum diligentia, sed recitantium pietas, et in meditatione exardescens ignis inveniet.

XXIII. Altera causa; ratio prophetici sermonis; tertia ex sublimitate poësis.

Atque hæc profunditas summâ cum perspicuitate conjuncta est. Sunt alia in divinis eloquiis obscura, cum Dei majestas ad reverentiam sui velut nube se involvit. Quam profunditatem auget ratio prophetica, ubi ille Spiritus propheticus scrutatur omnia, etiam profunda Dei, 1 Cor. 2, 10, futuraque expedit interdum per ambages, que non nisi summo studio, summâque diligentia, alia ex aliis eruendo, recondantur. Iluc accedit vis poëticæ, sensuumque sublimitas, ac pernicitas motuum: tum brevitatis, atque undique emicantis fulgura que segnes oculi non ferant; tum is quem diximus odarum genius, sublimis, eruditus, rapidus, tam subitis rerum personarumque commuta-

(1) Le texte de S. Augustin est conçu en ces termes: « Ea (sancta Scriptura) quæ aperta continet, quasi amicus familiaris, sine lûco ad cor loquitur in doctorem atque doctorem. Ea verò que in mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quò non audeat accedere mens tardiuscula et inerudita, quasi pauper ad divitem; sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifestâ pascit, sed etiam secretâ exerceat veritate, hoc in promptis quod in reconditis habens. » (Edit.)

tionibus, plerumque nec lectore admonito. Neque enim sacri vates dum Deum inducunt loquentem, id semper prægunt: *Hæc dicit Dominus*; ac, ut ipse Psalmistes: *Peccatori autem dixit Deus*; hæc enim adhibent cum oscitantem quoque ac stertentem auditorem tanquam è gravi somno excitant; ceterum plerumque id aliaque ejusmodi prætermittunt, ne velut cursu suo proflorens retardetur ac languescat oratio. Attentas enim aures postulant, que per se nec admonite rerum gustum sensuumque capiant. Atque id ex consuetudine sermonis illius, quem vocant incitatum vehementemque; cui ad res ipsas citius properant, verborum circuitus impedimento sint. Quæ vis vigilantes, aut etiam assuetos, adjuvat et arrigit; tardos desidesve aut præterolat, aut etiam obruit.

XXIV. Alia causa, ex lingue sacræ ratione.

Atque hæc obscuritas plerumque oritur ex lingua Hebraicæ brevitete et genio. Sanè qui diversarum gentium indolem inspexerint, intelligunt ut ingenis, ita linguis inesse tarditatem aut levitatem mobilitatemque quamdam. Et quidem Hebræi, Arabes, alii, fervido sub celo nati, que voluit rapido sermone significat; plura gestibus nutibusque, quam verbis conficiunt: in sermone multa supplent. Hinc illa in Jobo, ac persæpè in Davide obscuritas penè inextricabilis, non quò illa lingua per sese ambigua, sed quò antiquissima, atque à vicenis eoque amplius seculis absoleta, ferè nos fugiat; sicutque inaccessa prorsus, que ipse usus aperire, que ipsa familiaris sermonis ratio molliare ac supplere consueverit. Quo etiam factum est, ut verborum virtus intercederet; particularum verò quibus oratio continetur, solo usu nota proprietatis, atque ideò ferè ignota nobis, pendentem abruptamque sermonem relinqueret. Denique occurrit, ut in antiquissima lingua, imperfecta multa, atque in aliis linguis ipso usu perpolita. Quæ ut sacrorum librorum antiquitatem auctoritatemque commendat, ita necesse est ut nobis maximas ac propemodum insuperabiles difficultates pariant; ac reverà testatur non modò explanationum, sed versiorum etiam propemodum infinita varietas, quam in exculpendis penitus Hebraicorum vocum significationibus clarissima ingenia laborarint.

CAPUT V.

De textu ac versionibus.

XXV. Monitum necessarium; in variis lectionibus ac versionibus eandem inesse rerum et doctrine summam: tum de textu ac versionibus regula. Prima regula.

In his difficultatibus superandis, id primum: has diversitates nihil ad fidei morumque normam pertinere; namque in originali textu inque interpretatibus Ecclesiarum usu celebratis, atque ideò in Vulgatâ nostrâ eandem esse doctrinam summam, ne uno quidem apice detracto; tum confutandis erroribus, ac stabilendis asserendisque dogmatibus idem robur; denique auctoritatem summam veramque pietatem. Quare cum nos, reliquorum expositorum exemplo, ad

Hebraicos fontes, aut etiam, cum opus est, ad alias versiones recurrimus, id omnino valet non ad rerum summam, atque, ut aiunt, substantiam, sed ad illustrandam confirmandamque veritatem; tum ad investigandam illustriorem aptioresque sensus; totam denique orationis seriem suis nexibus melius componendam: quod præfari oportuit, ne quis dubitationi aut calumnie pateret locus.

His stabilitis, de textu ac versionibus duas ponemus regulas: primam: Qui litteralem sensum sectentur, ei ad fontes Hebraicos recurrerunt. Id enim Patres omnes, id Theodoretus, id Chrysostomus ubique faciunt. Hieronymus verò adeo favit Hebraicæ veritati, ut post septuaginta quos vocant Interpretes, non modo catholicæ Ecclesiæ usu, verum etiam Evangelicis Apostolicisque litteris consecratos, novam versionem quarto demum Ecclesiæ seculo, ex Hebraicis fontibus instruere non dubitaret; cuius ex Hebræo Scripturam interpretantis tam *litteratum laborem*, teste Augustino, de Civ. lib. 18, cap. 45, etiam *Judei* fatebantur esse *veracem*. Quo factum ut Ecclesiæ Latina universa, duce etiam Romanâ omnium Ecclesiarum matre, Hebraici textûs fiduciam, novam hanc versionem antiquæ et Vulgatæ, quam tunc vocabant, tandem anteponebat; in omnibus quidem Scripturæ libris, præter unum Psalterium, eâ forte causâ quam postea referemus. Tum verò evenit id quod evenire posse nec Augustinus præviderat, ut tot Ecclesiæ Christi quæ Latinam sonarent linguam, septuaginta Interpretibus unum interpretem Hieronymum anteferebant. Nec potuit Romanam universamque Latinam Ecclesiam, aliter legere quam Lucas, quam Paulus, alique Scriptores sacri retulissent, aut Ecclesiæ ab ipsâ christianitatis origine retinissent: cuius rei exempla si referre incipiam, ne ego in re certâ et compertâ nimis diligens videar. Sed Latini nostri his permoti non sunt, cum intelligerent totam hanc legendi varietatem, uti prædiximus, nihil omnino pertinere ad rerum doctrinæ summam. Quia ipse Augustinus, septuaginta Interpretum tantus factor, ut etiam Prophetis eos æquare videatur, textum tamen Hebraicum, etiam ad septuaginta Interpretibus dissonantem, hand minis propheticum atque integrum esse fatebatur. Denique idem doctor, lib. 2, c. 9, 10, 11, 12, 15; edit. Bened. n. 16, 17, 18, 19 et seq., propter septuaginta Interpretum auctoritatem, Hieronymianæ versioni initio parum æquus, postea in libris de Doctrinâ christianâ, ubi interpretandis Scripturis præfigit regulas, ita decernit, elucidari eas, factâ familiaritate cum originalibus linguis; Hebræos Græcosque fontes necessariò requirendos, atque exemplaria lingue præcedentis; recurrendum ad ipsas linguas, ex quibus sacra Scriptura atque interpretationes profulerunt: qui has linguas nesciant, frequentandas illis interpretationes eorum, qui se *verbis nimis obstrinxerunt*. Quibus etiam factum est ut doctor extimus, n. 19; ibid. lib. 4, c. 7, n. 15, 16, 17, 18, 19, 20, dum Scripturæ sacre elegantiam et vim ex quodam loco Amos demonstrare aggreditur, locum prolixissimum referendum duxerit, prout He-

ronymus ex Hebræo verterat; qui locus ab Augustino refertur ad verbum, prout nunc in nostrâ Vulgatâ legitur.

His efficitur, juxta Patrum sententiam, Hebraico textui inesse aliquid verius ac certius: porro in eo textu nihil grave commutatam ab Hieronymi Augustinique temporibus apud cruditos ferè constat, dempto uno Psalmi 21 versiculo 17, de quo suo loco dicemus. Quare quo jure Patres eò recurrerant, eodem quoque jure uti nos oportet, licetque nobis exemplo Hieronymi dicere, Epist. ad Sann. et Fretel., edit. Bened. t. 2, p. 626, quest. de Ps. 75: *Sic omnino psallendum ut fit in Ecclesiâ, et tamen sciendum quid Hebraica veritas habeat; atque aliud esse propter vetustatem, in Ecclesiâ decantandam, aliud sciendum, propter eruditiorum Scripturarum (1).*

XXVI. Altera regula, de antiquis versionibus.

Alterâ regula: Ad antiquas etiam versiones necessariò recurrerunt. Hebraico enim textui longo temporum tractu irrepisse dubia, vel ipsæ ab antiquo variæ lectiones probant; nec deesse menda constat; atque ut cætera omittamus, unum illud ineluctabile in Psalmo acrosticho 144, ubi versum integrum deesse Hebræis, ipsa ratio acrostichi dubitare non sinit, præmissâ literâ *Nun*: quem Hebraici textus defectum, Græcæ et Latine Versiones plenè et accuratè suppleant.

Huc accedit vocum Hebraicarum obscuritas nullo alio modo elucidanda clariùs quam per antiquissimas versiones, ubi meliùs et tutius tanquam ex propinquo originalis lingue servatur ingenium et spiritus. Tum quibusque linguis sua inest proprietas, nec vox voci respondet ex æquo, ut notum est. Quare dum variis interpretibus, aliisque aliò collatam, originalis lingue vim, atque, ut ita dicam, amplitudinem ex ipsâ interpretationum varietate percipimus; unde sancti Patres, quique inter eos vel exquisitissimi iudicii limatissimi que ingenii sunt, Chrysostomus ac Theodoretus, variantes versiones, illumque originalem textum assidè memorant, non ut lectoris confundant intelligentiam, sed potius ut juvent; atque omninò vigilantè suoque more Augustinus, lib. 2 de Doct. Christ. 11: *Adjuvat legentes ipsa varietas (2)*, ut illa discrepantia versio, que nil nisi ambiguitatem paritura videbatur, intelligentiæ ac perspicuitati vertat. Quin ipsa Ecclesiæ catholica dissonantes versiones adeò indifferenter habet, ut cum Psalmo 94 Vulgatæ legat: *Quadragesima annis offensus sui*; nos contra in Nocturno canamus: *Proximus*; diversissimo sensu, sed utroque sano:

(1) Le texte de S. Jérôme, selon l'édition des Bénédictins, t. 2, p. 647, est conçu en ces termes: « Ex quo perspicuum est sic psallendum ut nos interpretes tati sumus. Et tamen sciendum quid Hebraica veritas habeat. Hoc enim quod Septuaginta transtulerunt, propter vetustatem in ecclesiis decantantur, est, et illud ab eruditioribus sciendum propter notitiam Scripturarum. » (Edit.)

(2) C'est ce que S. Augustin prouve dans ce chapitre, n. 16, 17. (Edit.)

quod exempli loco ponimus, ne cum lectoris fastidio omnia persequamur.

XXVII. Harum regularum usus; versio Hieronymi ex Hebræo.

Has igitur secuti regulas, varias versiones adhibemus; parcè illud quidem, ne superfluis lectorum oneremus; Hebraicos verò fontes, quam possumus latè pandimus, idque ut elicitis præstemus ac securis, Hieronymianam versionem, eam, quam ex Hebraicâ veritate edidit, magno emolumento futuram legentibus, è regione Vulgatæ ponimus. Quod dum facimus, non nostrum, sed Ecclesiæ catholice iudicium sequi nos credimus: quippe que et in interpretandis Scripturis doctorem maximum Hieronymum prædicat, coll. fest. S. Hier.; et ejus versionem in cæteris Scripturæ libris sequendam iudicât; idem, ut videtur, factura in Psalmis, nisi ex quotidiano usu tenacius inhererent memoriæ, quam ut alteri versioni loco cederent.

Neque enim ulla ratio excogitari potest, cur in cæteris Scripturæ libris, duce Hieronymo Hebraicam veritatem magis approbaret, in Psalmis verò minis: nisi fortè suspicemur, ipsum Hieronymum in Psalmo versione indiligentius esse versatum, contra quod ipse proficitur præfatione ad Sophronium, quam sue versioni præfixam esse voluit, et nos hæc præposuimus.

Sane confitemur Vulgatæ nostræ, quæcumque illa sit, Psalmo versioni, certè vetustissimæ ac vetustissimarum Ecclesiarum auctoritate fulta, inesse quandam pietatis spiritum, persapè etiam in verbis efficaciam singularem. Cæterum Hieronymianam, quam commemoravimus, versionem planiorem aptioreque esse, ac limpidiùs fluere, lector diligens facillè animadvertet: quare in notis nostris pars expositionis erit Hieronymianam interpretationem, hoc est, Hebraicam veritatem digito indicare. Nec præmittimus, sicuti Hieronymus pro verborum ac phrasium obscuritate, ab Hebræo fonte nonnihil deflexisse videatur. Atque hæc de versionibus, quantum ad institutum nostrum, dicta sufficiant: cætera in eam rem vulgatæ enarrare non est animus, nullo laboris fructu nec dicendi modo.

CAPUT VI.

De titulis, aliisque notis; ac de argumentis, auctoribus, et ordine Psalmo; deque choreis et piâ saltatione, ac metrorum ratione.

XXVIII. Tituli Psalmo authenticis.

Psalmo titulos divinitus inditos conservatosque dicimus, ut Psalmo auctores et argumenta noscerentur; quam Psalmo clavem Hieronymus merito pronuntiat, nec magis licere sine titulo Psalmo, quam sine clavi domum ingredi. Nihil enim magis adjuvat intelligentiam, quam rerum, personarum ac temporum nota, et ipse auctoris scopus cognitus. Nec abludivit Augustinus: *Inde (ex titulo scilicet) pendet omnis versus qui cantatur*. Tum: *Si quis cognoscat quod in domis fronte positum est, securus intrabit. Nec cum intraverit, errabit: hoc enim in ipso poste prænotatum*

est, quomodo interius non erretur (1). Prof. comment. in Ps. qui in Edit. Bened. lib. in exposition. Psal. Progn. et Breviarium S. Hieron. in Pantherium inscribitur. Neque verò ulla ratio sinit, ut titulos à reliquis Scripturarum corpore amputemus, cum eodem tenore legantur cum reliquis, atque in textu pariter, et in omnibus versionibus positi reperiantur; denique ab omnibus expositoribus sive Christianis, sive etiam Judæis, pari cum Psalms ipsis religione explicentur. Qui enim titulos non uno modo intelligant, video esse quam plurimos; qui de titulo auctoritate dubitavit, ex antiquis omninò neminem. Et quidem expositores plurimi Psalmos non eorum esse volunt, quorum nomine inscribuntur, Asaphi, Idithuni, Mosis ipsius, de quibus dicemus postea; at illi non rejiciunt titulos, sed sententia sue accomodat, et cur eorum notentur nomine, causas alias quaerunt, illas interim tituli auctoritate: quo inviolabilem sacrosanctamque esse oportet. Quin etiam Augustinus de titulo Psalmi 50 sic habet n. 2: *Hoc non in Psalmo legitur, sed in titulo; in libro autem Regnorum plenius legitur; utraque autem Scriptura canonica est (2)*. En titulos pari jure vocat canonicos, quo ipsos Regum libros: quo quid clarior? nec aliter in Psalmum 64, cuius expositio sic incipit: *Agnosceda est vox sanctæ Prophetiæ, ex ipso titulo Psalmi hujus*; similia passim. Quid autem Theodoretus? Eo ab Augustino differt, quod hic quidem intentus allegoris aut moribus, ut solebant in concionibus ad populum, titulos qui in Septuaginta tantum, quique in Hebræo etiam habentur nullo refert discrimine. At Theodoretus ubique historia ac littera memor, non ita. Nam ipsi septuaginta Seniorum codices quos tractabat, ipsi quosdam titulos addebant his quos Hebræus habet, ut etiam annotarent in Hebræo deesse, Psalmosque his titulis notatos esse anepigraphos, seu sine titulo. Id verò Theodoretus, secutus, ut solet, Chrysostomum, assidè notat; ex quo efficit illos non in antiquis inventos codicibus, sed à studiosis quibusdam appositos; atque adeò dubios, falsos, rejectios, quod in Hebræo non sint, quod nec in antiquis Septuaginta seniorum codicibus, quod non denique in Hexaplis: quæ septuaginta Senum versio una sit accuratissima, atque Hebræis codicibus convenientissima. De titulis verò absolute hoc asserti, eos eodem cum Psalmis dictatos spiritû, eodemque instigante, et ex æquo ab Esdrâ restitutos, et à septuaginta Senibus translatis: piculiumque esse dubitare de titulis sequæ Spiritui sancto anteferre. Quo profecto testatur id omne esse sanctum, quod illi seniores ex Hebræo fonte transtulerunt, adeoque titulos eodem jure censerî, quo Psalmi habentur. Ex quo illud efficitur, in titulis quidem, ut in reliquo textu, esse potuisse diversas interpretationes, variasque lectiones; quasdam etiam studiosorum notas de latere in corpus adscri-

(1) Il y a dans le texte: *Si quis itaque agnoscat... prænotatum est.* (Edit.)

(2) Il y a dans le texte: *Hoc in ipso Psalmo non legitur, sed in titulo eius apparet... utraque Scriptura canonica est: utriusque sine ulla dubitatione à Christianis fides adhibenda est.* (Edit.)

ptas : ceterum titulos quos in originalibus libris fuisse constaret, à nullo unquam antiquo doctore in dubium revocatos fuisse.

XXIX. *Item de titulis, deque aliâ notâ ad Ps. 71.*

Est et alia nota insignis in fine Psalmi 71 : *Defecerunt laudes David filii Jesse*; ex quâ suo loco pro certo statuemus, aliam Psalmorum collectionem fuisse ante istam Esdræ quam nunc habemus : quo etiam clarum fit ab Esdrâ in novâ collectione veteres notas studiosè retentas, in antiquitatis memoriam ; unde prudens lector eliciet ab Esdrâ nihil mutatum fuisse, præter Psalmorum ordinem ; ceterum notas omnes adæque et titulos vetustiores esse, Psalmisque ipsis cœvæ atque congeneres, aut certè paulò post recentissimâ memoriâ scriptos, neque à quoquam sine piaculo contemnendos.

XXX. *De Psalmorum auctoribus.*

Hinc videtur solvi quæstio de Psalmorum auctoribus, cum aliqui Davidi, aliqui Hemano, Ethano, aliis, ipsique adèò Moysi imputentur. Nam de Asapho Idithunoque alia est ratio, quibus attribui potèrè, non ut auctoribus, sed ut cantorum præfectis : quod suo perpendemus loco, inf. ad Ps. 79. De Moysè autem quis tale quid dixit? Præterea persèpè in ipsis Psalmis videas quæ non ad Davidis, sed ad diversissima tempora manifestè pertineant, puta captivitatis aut desolati templi, in quibus proinde nulla jam arce mentio, quæ in antiquioribus Psalmis vel familiarissima est : quippe cum exusto templo amissa fuerit, neque unquam populo restituta. Hos Psalmos Davidi tribui, vix ratio sinat. Quæ tamen nihil prohibent, quinominus Patres variant. Quidam enim Davidi omnes attributos volunt; qui Moysi inscribatur, eum à Davide in Mosis personâ compositum; quæ posteriora tempora spectant, eos à Davide prophetico spiritu conscriptos. Nos cum Hieronymo, Præf. ad Sophronium, planiorem secuti viam, nihil ob stare videmus quinominus à diversis auctoribus scripti esse existimentur, hisque tribuantur, quorum aomen præferunt. Neque inde aliquid auctoritatè detractum est, cum ea non à Davidis nomine, sed à Spiritu sancto dictante reputatur; quin etiam accedat et auctoritas et gratia, ex aliorum auctorem, puta Mosis, nomine. Quod autem de prophetiâ dicunt, ut non refugimus, si certa ratio addicat, ita gratis dici notamus; aut faciliè referimus ad prophetiâ rationem id quod nihil involutum, nihil arcuatum aut mysticum, sed puram planamque historiam continet, quod Prophete non solent.

XXXI. *Item de titulis, auctoribus et argumentis Psalmorum; horum utilitas.*

Hinc certa paratur via ad argumenta Psalmorum; quippe quæ persèpè in ipso titulo declarentur; quo exemplo ad querenda cetera, piorum studia accenduntur. Et quidem Psalmos aliquot sine titulo, puta secundum, Davidi tribuendos vel ex Actis constat, cap. 4, 23; sive tituli exciderint, sive alia causa subsit. In his aliquid auxilii præstare esse videbatur ex eâ regulâ

quam Hieronymus tradidit (Epist. 159 ad Cyr. presb. Ed. Bened. inter Epist. criticas, t. 2, p. 695), ut *omnes Psalmi, qui cujus sint titulum non habent, iis deputentur quorum in prioribus Psalmis nomina continentur*; quam regulam ad argumenta Psalmorum doctores Hebræorum patere volunt. Verùm hanc regulam nec Patres reliqui secuti sunt, et nos ex rebus ipsis non satis certam esse comperimus. Ecce enim, verbi gratiâ, secundus Psalmus non habet titulum; ejus ergo sit, cujus est primus; at et primus anepigraphus. Fallit ergo regula, jam inde ab initio. Neque in decursu tutior, ut consideranti perspicuum fiet. Quæ ubi certa in titulis argumenta desunt, Chrysostomi, Theodoret, aliorumque Patrum et Interpretum exemplo conjecturas adhibemus, ex rerum, personarum ac temporum notis, sacrâ etiam historiâ, quâ diligentia possumus, recensitâ. Certè in eo maxime laboramus, ut ad certum scopum lectoris dirigamus animum : quo uno maxime intelligimus adjuvari memoriam, mentemque revocari, ne per inanità divageatur. Atque hæc erant, quæ de titulis et argumentis generatim dicebamus : particularia suis locis posita melius intelliguntur.

XXXII. *De sela, nihil ad sensum pertinentem.*

De sela, uno verbo. Est quidem ea nota sæpè intertextâ Psalmis, interdum etiam in fine posita; quam vocem Septuaginta et Theodotion, et Symmachus, diapsalma vertunt, eaque designari volunt canendi dies aut flexus; Aquila verò quem Hieronymus sequitur, ubique vertit *semper*, tanquam illa illi sit rei sempiternæ, ut idem Hieronymus interpretatur; quod tamen sensui non congruit, ut suis in locis videre est. Nos cum Theodoro Præf. in Psalm. t. 1, pag. 1596, edit. 1642, plures interpretes secuti, diapsalma intelligimus; neque ad res, sed ad rationem cantûs pertinere arbitramur : interim indicamus quid sit illud *semper*, quod in Hieronymianâ versione à reliquo sermone divisum, sæpè reperitur; in Vulgatâ verò notatâ ubique præmittitur : neque immeritò, quippe quod nihil ad sensum faciat.

XXXIII. *De choræis ac metris.*

Sane in sacris hymnis diversissimos modos fuisse adhibitos; varia etiam instrumenta musica, seu Psalmi graviores, seu lætiores erant, et res ipsa probat, et ex Psalmorum titulis indicari videtur. In canendo quoque priscum illum populum sacras egisse choræas, easque choræas in ipso maris Rubri transitu à Mariâ sorore Aaron, piisque mulieribus primum celebratas, transiisse ad posteros, atque ab ipso Davide fuisse frequentatas, sacrâ narrat historiâ. Quâ de salutatione præclarè Gregorius illè theologus, Orat. 4, p. 150, edit. 1650, non eam dissolutam indecoris in compositione motibus, qualis erat Herodias; sed agilis et modesti, varisque motibus atque progressibus ad Deum incidentis animi esse mysterium : *Εὐκρίτους καὶ πολυστράτους κατὰ θεοῦ ποσὶνος μυστήριον*. Cantus autem et choræas strophis antistrophisque, varisque vocum motuumque flexibus atque reflexibus constituisse, ac

Psalmum 67 et Philonis quoque testimonio referemus. Cui etiam rei inservisse ipsum *sela*, de quo modo diximus, suspicamur. Sed horum omnium vis ritusque pridem intercidit. Quin etiam excidit ipsa metri ratio, nisi quòd antiquos hymnos, quos Psalmos interpretantur, perquam trimetros fuisse idem Philo memorat : sed quæ horum ratio fuerit, ut rem vulgò notam præterit, neque eâ de re Hebræorum magistri quidquam idoneum, quod sciam, tradiderunt. Clemens Alexandrinus vir doctissimus, idemque prisca recitataque doctrinâ studiosissimus, ac multarum rerum scientiâ clarus, de Psalmis Davidicis sic memorat lib. 6 Strom. pag. 638, edit. 1629, Morel. : eos potissimum ad gravitatem Dorici cantûs fuisse compositos, qui et antiquissimus fuerit, et spondæis stabilis, et ad celebrandam Dei majestatem numerosis illis sonorisque vocibus, ac deinde consecutis gravissimis motibus aptissimus. Hujus gravitatis specimen deprehendere mihi videor in ipso *halleluia*, longissimis quatuor constante syllabis, si quidem antiquissimis interpretibus credimus, ita vertentibus, *הללויה* : quæ vox, cum populo in Dei laudes exclamanti familiarissima fuerit, ejus rei gratiâ præfigitur Psalmis, has laudes personantibus : gravitate pariter atque exultatione in unum temperatis, ac lætitiæ intermixto tante majestatis metu, juxta illud Davidicum, Ps. 2, 11 : *Exultate ei cum tremore*.

XXXIV. *De instrumentis musicis.*

De instrumentis musicis, id certum, apud Hebræos usitata in sacris sive quæ flatu aut animâ, ut tubam, sive quæ percussione solâ, ut cymbalum, sive quæ etiam fidibus constitissent; quod genus à tangendo seu pulsando *neghinôth* vocabatur. Hujus sunt species *kimor* seu cithara, aut cithara, et *nebel* seu nablum aut psalterium; quod utrumque cum voce conjunctum memoratur Psal. 36, 9 : *Exurge, lingua mea, exurge, psalterium et cithara*; et alibi passim. Psalterium autem fuisse decachordum patet Psal. 52, 2 : *In psalterio decem chordarum psallite illi*; aliisque in locis, ut illud Psal. 91, 4 : *In decachordo psalterio*; quod in Hebræo legitur, non ad distinguenda organa, sed ad unum idemque organum describendum pertinere intelligatur. Nam *citharam*, quæ in eodem versu memoratur, octochordam fuisse tradunt. Certè reperitur in titulis Psal. 6 et 11, *scheminith*, quod nostri *pro octava* vertunt : Chaldeus, eumque secuti gravissimi auctores, octo chordarum citharam interpretantur, quanquam alii ad tonos magis quàm ad numerum chordarum referunt. Pulsabant autem digitis, non plectro, ut videtur, de quo nulla mentio in Scripturis. Atque id genus quod fidibus constaret, duplex recensetur, alterum quod ex inferiori, alterum quod ex superiori parte tonorum modulus discurreret; ac posterioris generis psalterium sive nablum fuisse, Basilus (homil. in Psalm. 1, n. 2, edit. Bened. t. 1, p. 91.) aliique ex traditione referunt : nobis ea omnia, ut parùm necessaria, ita non planè comperta ingenue profitemur (1).

(1) Constantis est eruditorum sententia, quædam in

XXXV. *Psalmorum ordo incompertus.*

De Psalmorum ordine fixum illud, in collectione nostrâ, nullam temporis haberi rationem. De rerum ordine, nihil certi compertum habemus, præter illud Chrysostomi, in Ps. 51, pag. 1021, edit. Bened. t. 5 : *Tristiores Psalmos ferè primo ordine collocatos; lætiores et qui laudem sonent, ad finem reservatos; ut laboribus doloribusque exercitatus animus, in Dei laudes, inque ipsum halleluia desineret, ibique factò fine conquiesceret* (1).

CAPUT VII.

De ratione legendi et intelligendi Psalmos.

XXXVI. *Utilis obscuritas; ex fide intelligentia.*

Psalmos ut et cæteras Scripturas, divino Spiritu id agente, ita compositos esse constat, ut plana et aperta obscuris implicitisque interjecta sint; quoniam in rem egregiè Augustinus, lib. 2 de Doct. Christ. c. 6, n. 7 et 8, edit. Bened. : *Locis apertis fami, obscuris fastidio occurrit* (2). Id ergo agat vir pius, ut claris et apertis fidem, spem, charitatem aliat; hæc infigat memorie; his se extollat ad Deum. In obscuris id primum cogitet, quod idem Augustinus ait tract. 92, in Joan. n. 5, edit. Bened. lib. n. 1 et 2 : *Si parum intelligit populus Christianus Psalmos quos cantat, credit bonum esse quod cantat* (5). Hac fide viam parat ad intelligentiam, eodem Augustino teste : *Gratas intel-*

Scripturis sacris poetice esse composita; et in Psalmis quidem metra cujuslibet mensura, aut saltem rhythmos, multi sive veterum sive recentiorum indubitanter asseruere. Verum isti poemis quamlibet non respueret Hebræici sermonis natura (Vide Criticam S. Capelli p. 651, et Dupin Præf. in Psal. § 22.), certè in Psalmis, quales hodie legimus, rhythmos invenire operosum, imò *impossibile* fuerit; nisi forte, quod ausus est Clericus, in eo quod propositum, rhythmi systematis experimento, ad arbitrium commata intersectent, voces transponantur, numeri immutentur, vocalium soni confundantur; sed hæc licentiâ quid non rhythmus aut etiam carmen evadat! Reponenda ergo videtur veteris Hebræicæ poemos indeoles in dicendi genere conciso, sublimi, et quibuslibet figurarum luminibus illustri, quale in plerisque omnibus Psalmis habemus, seu in merè solutâ oratione carere poetico animatâ. (Biblia Yatabli.)

(1) Les PP. Bénédictins, ainsi que Fronton-le-Duc, ne reconnaissent pas dans cette homélie S. Chrysostôme, mais Eusèbe de Césarée, ou quelque autre. C'est pourquoi ils ne l'ont pas placee dans le rang des autres homélies sur les Psaumes, lesquelles sont certainement de S. Chrysostôme. (Edit.)

(2) Voici le texte de S. Augustin, lequel a rapport à toute l'Écriture sainte en général, n. 7 : « Quod totum provisiun divinitus esse non dubito ad eodem eam labore superbiâ, et intellectum à fastidio reserandum, cui facili investigata plerumque videntur... » N. 8 : « magnificè igitur et salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. » (Edit.)

(3) Le texte de S. Augustin porte : « Non forte alii cui cor percutitur, et timet cantare Deo et dicere : « Judica me, Deus? Et tamen cantat populus credens, et nec putat se malè optare quod didicit à divini lectione; et si parum intelligit, credit tamen aliquid esse quod cantat. Et tamen et ipse Psalmus non dimisit e hominem sine intellectu... » (Edit.)

lectis fides; fidei fractus intellectus (1). Hinc resonantissimus sensus pio labore quaeratur: et quasi medullam fracto nucleo suaviter gustet.

XXXVII. Ratio legendi Psalmos; pauca de auctoribus quos maxime secuti sumus, ac de commentario Hieronymi in Psalmos.

Nos pium hunc laborem adjuvandum susceperimus, dum constituitur argumentis scopum attentioni figimus, dum scrutatur litteram, et ex sacra historia, quantum possumus, omnia repetimus, dum interdum annotamus quae pietatem inflamment; alia eo exemplo quaerenda indicamus. Occurrunt sane in Psalmis magna difficultates. Tu his superandis nostras notas adhibe, breves illas ac parabiles, quoad ipso usu doctus, meliora assequere. Nec tamen hic subsistas velim; non enim delectabit Psalmus per singulos versiculos anxie excussus, ac velut articulatum incisus; tu mihi Psalmi scopum, tu tenorem universum mente complectere. Ac si quidem in Psalmorum titulis praefixa argumenta repereris, recte; sin minus, vel nostris utere; vel horum exemplo alia ipso conquire; hinc deinde collima, hinc omnia refer. Neque hic gradum figito; quin Davidem secutus, ac piis in laudes effusus, sancto amori vela pandas; ibi agente intus Spiritu, tanta illa, tam mira, tam beata fient, quanta nos nec docere nec scribere, ac ne quidem animo providere possumus.

Hic ut te perducamus, optimos quosque ac sanctissimos Interpretes sequimur; è Graecis Chrysostomum, Theodorum; è Latinis Ambrosium, Augustinum; alios ejusdem nota: certè Hieronymum hinc in re eminentissimè auctoritatis virum, non modò per petuum Interpretem, ac per aspera quoque viae ducentem; verum etiam ex doctissimis ejus lucubratiombus atque ex ipsis Commentariis in Psalmos, selectissima quoque proficimus.

Neque nos fugit hos Commentarios à Sixto Senensi et aliis, sancto viro adjudicatos. Nos ejus esse dicimus, qui quadragesimo ferè Christi anno scriberet; qui nullam memoraret haeresim qua non quarto saeculo extitisset; qui monachi proposito viveret; qui Hierosolymitanum solum rusque Bethlehemicum praesepi Dominico delectatus, incoleret; qui ea quae ex Hebraica eruditione promerret, Hieronymo proferret ubique gemina. Sin autem saepe allegorica, et alia quae ab Hieronymi consuetudine ac sensu abhorreere viderentur; nihil mirum, cum in ipsi praefatione in Psalmos testetur, à se quidem tradi magis Origeniana quam sua; quod et ipsum Hieronymus saepe fecerit, ne quidem admonito lectore. Quin etiam in Psalmum 93, longam interpretationem referemus, quam ipse Augustinus ex Hieronymi Commentariis in Psalmos sum-

(1) N. 1. : Ergo quod nobis loqui dignatus est (Filius Dei) debemus credere, quia voluit ut intelligamus; sed si non possumus, praestat intellectum rogatum, qui verum praestitit non rogatus. N. 2. : Sed gradus pietatis est fides; fidei fructus intellectus, ut perveniamus ad vitam aeternam, ubi, etc. (Edit.)

ptam esse testetur, tam reliquis similem, ut nihil supra. Refert et Gregorius ex eo Commentario quaedam sub Hieronymi nomine. Quin ipse Hieronymus, Comm. in Ps. 2, eas interpretationes à se in Psalmos editas memorat, quae in hoc libro reperiantur. His vici fatentur hos Commentarios ex Hieronymo potissimum esse consarcinatos; quod nobis sufficit.

XXXVIII. Ordo versuum; Vulgatae glossenatae, quorum hic pleraque referuntur.

Ceterum ad intelligendam vulgatam versionem, non parùm hinc conferant: Primum, si restituis, ut fecimus, versuum distinctionem interdum perturbatam; alterum, si annotaveris quaedam Vulgatae glossenatae, ut est, benedicere Dominum, pro laudare, celebrare; item, exultare, eodem ferè sensu, ut: *Exultabo lingua mea iustitiam tuam*, Ps. 50, 16; et 58, 17: *Exultabo cum gaudio*; quo ferè sensu confiteri, pro laudare; confesso pro laude; quamquam suo quoque sensu, ponitur pro, conlitteri peccata; mortifico, pro, morti dedo; mortificati pro cassis; malignari pro malè agere; zelare pro invidere, sive amulari; redimere pro liberare; aut etiam pro emere, comparare seu sibi vindicare; furor pro irà vehementi; salutare Domini, pro salute quae ab ipso sit; cornu pro superbia, sive etiam pro robore; in idipsum pro simul, ut est Psal. 55, 4: *Exultemus nomen ejus in idipsum*, id est, simul, pariter; peccatores pro impiis, interdum pro inimicis; in finem, pro admodum, alias pro in perpetuum; legem dare, statuere, ponere, pro docere; moveor pro cado vel labasco; calix pro portione alicui attributa; funes seu funiculi, pro eodem, comparatione ducta ab agris metandis et dividendis; ossa pro viribus; saepe pro interioribus: quo ultimo sensu, et venter et renes; adinventiones pro studiis, cogitationibus; mansueti pro piis; pauper pro afflicto et calamitoso; interdum pro viro bono ac modesto, nec inflato opibus. Jam illa notiora: usquequaque pro semper; infernus pro sepulcro, framae pro gladio; scandalum pro officinalis; spiritus pro flatu et vento; humilis pro vili, atque eodem exemplo humilitas pro vilitate atque infirmitate; reverentia pro ignominia et confusione; necessitates pro angustiis; exercitatio pro meditatione passim. Jam, dirigere pro rectum facere; corrigere pro regere vel dirigere, quod est ipsum persaepe appendere, ut: *Correxit orbem terrae*, Ps. 95, 10, id est, direxit, libravit quasi utrinque appenso pondere, atque eodem sensu correctio, directionis ac firmamenti loco; convertere pro reverti, saepe pro avertere, aut simpliciter vertere, vix ullo persaepe praepositionum discrimine, non modò in verbis compositis, sed etiam in universa phrasi, quale est illud Ps. 53, 7: *Averte mala inimicis meis*; hoc est, adversis inimicis. Denique causales particulae, quae, quamvis; saepe pro etenim, pro tamen, pro quavis, pro cum; quale est illud specie obscurissimum, re planissimum, Ps. 138, 4: *Et omnes vias meas previdisti*; quia non est sermo in lingua mea; quo quid obscurus?

at verte sic: Tu quidem, ó Deus, omnes cogitationes meas prospexisti, cum ne verbum quidem proferrem ullum; plana sunt omnia, significaturque nihil opus verbis, arcana omnia in ipso mentis nostrae sinu intuitu. Interjectiones quoque, *Euge*, quod est animantis, pro *eah*, quod magis est indignantis et exprobrantis. Atque haec ex eo orta, quòd ejusmodi in Hebraica lingua suam proprietatem habent, cui Latina non respondeant. Mitto Hebraismos in sacris versionibus frequentissimos, dum interpretes anxie metuunt ne verbo Dei aut addant, aut detrahant vel apicem unum, suaque interserant; atque ideò obscura malunt quam aliena tradere. Hinc ergò Hebraismi suis annotandi locis: frequentiores hi; verbum, pro ipsa re; anima, pro personà totà, sen pro supposito, ut aiunt, atque pro individuo, animà simul et corpore, ut cum de Josepho scribitur, Ps. 104, 48: *Ferrum pertransiit animam ejus*; id est, personam, corpus. Sic est anima: *Nephech*; aliud est, *rouach*, spiritus, mens ipsa, sive anima rationalis. Alius Hebraismus frequens: *Haec facta est mihi*, Ps. 118, 56; absolute ut nos dicimus: Hoc factum est mihi; Latini negotium subintelligunt, ac neutro vertunt; Hebraei feminino. Item tabernaculum pro domo, frequens; fortè ex antiquo ac pastorio ritu habitandi sub pelibus; decor pro templo, seu tabernaculo, pro arca, pro sacro monte in quo collocata erat, quòd ea terra sancta; et ipsique Israelitis, decori et ornameto essent. Pariunt etiam obscuritatem in verbis conjugandis, temporum non satis observata discrimina, cum praeteritum pro futuro, aut vicissim ponunt; praesentis quoque temporis ambigua plerumque apud Hebraeos nota. His qui insueverit, non levi in Psalmis expendendis labore labebitur. Illud interim admonere, ne solécismos nimis horreant. Nostrum enim interpretes, quòd fatendum est, dum se plebeio sermone ac vulgi captivi accommodant, nihil barbarissimos aut solécissimos veriti, atque omninò ex Graeco malo Latinum pejus fecere; quem in locum praeclearè Augustinus: Qui sunt in stylo delicatioris fastidii, id infirmiores sunt quò doctiores videri volunt... Bonorumque ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba.

CAPUT VIII.

De usu Psalmorum in quocumque vitæ statu.

XXXIX. Ut in Davidis rebus, seipsam quisque cogitet; ex sancto Athanasio.

Jam eò devenimus, cujus gratià cetera instituta sunt, nempe ut Psalmis rectè et ex Spiritus sancti magisterio utamur. Eum in locum extat magni Athanasii Epistolae ad Marcellinum, cujus haec summa est: Psalmos ad omnem pietatis usum esse accommodatos, tribus maxime causis: primum, quòd reliqui libri singulare quoddam argumentum habeant, cum Psalmi omnia complectantur, historiam, mores, legem universam; Christum, ejusque gesta ac mysteria; veteris denique novique Testamenti partes omnes, quotquot essent, ut supra vidimus; alterum, quòd in Psalmis omnem humanam vitam, omnes casus adversos pro-

sperosque videas. Rectè omninò, cum David proponatur unus omnium exemplum; pastor ignobilis, Rex à Deo designatus; tum singulari praeco victor; dux belli, regis gener atque alicui miraculum; postea infesto rego vagus, inops, nulla apud cives, nulla apud exteros sedes. Quin etiam idem David jam rex, stabilis iam imperio, totaque victoriis propagato, iterum insectante Absalom filio, profugus ac despectus, ubique spectaculum rerum humanarum, atque, ut ipse de se cecinit, ut portentum factus, unus omnia expertus, regum fluxam gratiam et acerba odia, plebem instabilem, infidos amicos, filium quoque infensum, hoc est, domi forisque intata omnia et adversa; animo interim divinis imperiis ubique obsecundante, atque adeò inconcussus. In hoc ergo intueri, tanquam in speculo, omnes fortunae vices; fortunam autem atque humanas res quid loquor? Sunt et rebus divinis suae vicissitudines, non Deo, sed homine variante, atque ad mutationes suas quodammodo inflectente divinum illud. Ecce enim sanctus David, ab innocentia in peccatum, à peccato ad penitentiam versus, te docet, castae ac purae animae quam se amicum Deus praebet; quam offensus terret, et quas intendit minas; quam solatio sit peccata deploranti ac deprecanti veniam. Haec igitur meditare, resque Davidis tuis versibus accommodari; sic ad veram pietatem et ad veram rerum divinarum humanarumque notitiam, proficere poteris.

XL. Cum Davide expurgandi et ad Deum transferendi affectus; ex eodem Athanasio.

Hic accedit tertium, his ferè connectendum: in uno Davide, animi affectus omnes, cuiusmodi scilicet fortunae accommodati. Neque enim David, aut ullus verè pius, affectavit unquam stultam illam scitiamque apathiam, hoc est, imperturbabilitatem, sive potius indolentiam aut insensibilitatem, si ita loqui fas est, quam Stoici jactant. Vis metum? Ps. 144, 5: *Considerabam ad dexteram, et ridebam, et non erat qui cognosceret me; perit fuga à me; et non est, qui vita meam curam gerat* (1). Vis animum dolore mersum? Ps. 17, 6: *Tribulationes inferni invenerunt me* (2); *graecepaverunt me laquei mortis*. Vis post pericula exultantem? Ps. 117, 11: *Circumdantes circumdederunt me; et in nomine Domini ultus sum eos* (3). Et, ibid. 19: *Aperite mihi portas justitiae, ingressus in eas, confitebor Domino*; et ibid. 24: *Haec dies quam fecit Dominus; talia ubique inveneris*; ubique spes, metas, dolores, gaudia, eaque omnia ad summum. Quorsum igitur ista? nempe hinc, ut affectus purgentur ac Deo serviant; spes ab humana rebus ad eum traducatur; metus ac tristitia gravibus in periculis fragant superbiis, Deumque ultorem in animum reducant; gaudia ad verum reventorem usum, quòd est gaudere in Domino, exultare in Deo salutari suo; ut quocumque in affectu verseris, sive lateris, sive metuas, sive supplices, sive gratias

(1) La Vulgate porte: Non est qui requirat animam meam. (Edit.)

(2) Dolores inferni circumdederunt me. (Edit.)

(3) In nomine Domini qua ultus sum in eos. (Edit.)

agas, exemplum habes quid canas, Psalmorumque verba tibi aptes; imò non alium, sed te ipsum loqui sentias. Hæc snadet Athanasius; eam enim Psalmorum esse vim, ut cum ceteri libri diligendum Deum, orandum atque ad veniam infectendum, deplorandum peccata, eorumque agendam penitentiam doceant; sit in Psalmis formula orandi, penitendi, exultandi in Domino, et in quocumque statu acceptæ, amissæ, recuperatæ gratiæ, ea exequendi quæ Deo placeant, quo nihil promptius ad corrigendos mores, atque affectus omnes submittebimus Deo; hinc illud effici, ut animus diversis affectibus veluti chordis intensis et in perfectissimum concentum temperatis, homo ipse sub Dei manu sit organum musicum, in quo nihil invenitur dissonum ac discordans; non idem rectè sentiat, ac pravè agat; vel in uno genere rectus, in alio pravus sit: in quo denique nulla sit perturbatio, nullus inordinatus affectus, sed totus homo rectè ratione ductus, ac divinæ serviens voluntati, ex quo existat illa *euthymia*, sive recta et æquabilis animi compositio, de qua Apostolus, Jacobus, 5, 15: *Æquo animo aliquis in vobis est? psallat*; quo etiam intelligimus Deo psallere aut canere posse neminem, qui non in Deum tendat, omnibus animi affectibus ex rationis prescripto aptis et ordinatis.

Hæc ferè Athanasius ille magnus, quæ à sene quodam viro venerabili accepisse se refert; cætera quæ ad singulorum Psalmorum in quocumque vite statu vim usumque memorat, hic præmittimus, quod in singulis quibusque Psalmis observare eam magis è re arbitramur.

XLI. Vera Psalmodia ex S. Augustino.

His consentanea scripsit Augustinus, in Ps. 91, n. 5: *Qui sunt, inquit, qui psallunt? Qui operantur. Parum est. Qui operantur cum tristitia, nondum psallunt. Qui sunt qui psallunt? Qui cum hilaritate faciunt benè. In psallendo enim hilaritas est; et quid dicit Apostolus? Hilarem enim datorem diligit Deus.* Is igitur est uberius sanctæ psalmodiæ fructus, ut benè facientes, cum beato Davide letemur in Domino, quod à sancto viro præstitum in summis etiam calamitatibus. His institutus, christiane lector, perge ad intelligendos canendosque Psalmos; perge ad psallendum Domino, quæ vel maxima pars est christianæ pietatis. Atque ut id præstes, Davidem induito, ejusque intimis sensibus imbuere. Ac primum quidem verba perpende, singulisque te ipsum apta. Exemplum demus vel unum, cujus ad normam exigas reliqua. Jaces in miseris, qui frequentissimus est vite humanæ status: arripito psalterium solatii loco. Ibi occurrat illud, Ps. 58, 10, et seqq.: *Obmutatus, et non aperui os meum; quibus in verbis quanta vis! Non enim obmutui tantum, sed et os quidem aperui; non verba, non querelæ, non denique gemitus, ut inconditæ voces erumpant doloris æstes; cohibita intra pectus suspiria. Hæc extra; in hæc autem, humilitatis sum; non superbiâ, aut contemptu contio, quod est dedignantis; nec metu, quod est prementis magis ac dissimulantis, quam continen-*

lis iram, sed reverentiâ ulciscens Dei. Causa enim tam humilis silentii: *Quoniam tu fecisti; non Saul, non alii obtractatores, sed tu, qui hominum voluntates perversas regis. Nec interim patientissimo quamvis deest acerrimus doloris sensus, quo victus exclamavit: *Amove à me plagas tuas; abstine manum, cujus impetum jam ferre non possum; nam à fertilitate manus tuæ ego defeci; nec vires ullæ suppetunt.* Nec tamen succensere sævientem quamvis; nam in *increpationibus, propter iniquitatem corripisti hominem*; non irâ, non odio aut libidine abreptus, increpas homines; sed justissimo, quidem, licet intolerando, iudicio. *Et possidisti ut tinea omnia desiderabilia ejus* (1): omnes spes, opesque ejus corrupisti, quibus malis propulsandis homines frustra laboramus; omnino enim vanè conturbatur omnis homo, neque ulla ratio expediendæ salutis, aut ullum à te nisi ad te per fugium. Quare ad divinam benignitatem totum se convertit: *Esaudi... Domine... auribus percipe lacrymas meas*; est namque vox in lacrymis; sunt tibi aures luctuum lamentorumque audientes. Atque hinc spes solatii: *Remitte ut refrigerer, priusquam abeam*; non à te voluntatem, non felicitatem postulo in hæc umbrâ vite fragilis; sed statim abituro breve refrigerium. Vita enim evanescit; vix respiravero cùm ecce mors aderit, et *amplius non ero.* Hujus exemplo cæteros non jam interpretare, sed imitare Psalmos, translatis ad sancti Davidis sensibus. Hæc autem et similia si meditanti et orando ex Psalmis exculperis, fiet illud quod ait Paulus: *Psallam spiritus; psallam et mente*, 1 Cor. 14, 15; fiet illa sancta et perfecta Psalmodia quam Augustinus docuit, ad quam te manu ducimus.*

Quis autem nobis dederit, ut cantando liceat suave illud experiri quod est apud Joannem 4 epist. 3, 24, 22: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum*; quodque est his consecræ: *Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt placita coram eo, facimus*; quâ fiduciâ exclamemus cum beato Davide, Ps. 118, 101: *Ab omni viâ malâ prohibui pedes meos*; et illud Ps. 17, 25: *Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus*; neque interim in nobis, sed castè et sincerè gloriemur in Domino, cujus misericordiâ stamus.

XLII. Optimus Psalmodiæ usus, ex eodem Augustino.

Neque præmittendum illud ejusdem Augustini passim, tunc Psalmos videri suavissimos, ac diviniâ luce perfusos, cùm in his caput et membra, Christum et Ecclesiam, sive apertè propalatos, sive latenter designatos intelligimus. Neque propterea ab historico, sive litterali atque immediato, ut aiunt, sensu aberrare nos oportet; quin è erit clarior ac fundatior secretioris illius intelligentiæ sensus, quo typum ip-

(1) M. Bossuet suit ici la traduction de S. Jérôme. La Vulgate porto: *Et tabescere fecisti sicut traveam animam ejus.* (Edit.)

sum, hoc est, historiam; ac litteram figemus certius. Quare iterum atque iterum erigamus animos; atque ubi Davidem atque Salomonem, tum Davidis hostes, Saulem, Achitophellem, alios; ubi bella et pacem, captivitatem, libertatem, ac cætera ejusmodi audimus, tum animo inigamus Christum, et Ecclesiam laboribus periculisque exercitam, atque inter adversa et prospera peregrinantem; tum sanctorum persecutores, non modo visibiles, sed etiam invisibiles illos atque aereas potestates, pugnasque in hæc vitâ perpetuas, ac securitarem postea pacem sempiternam.

HERONIMUS PRESBYTERI IN PSALMOS,

Juxta Hebræicam veritatem,

Ad Sophyonium præfatio (1).

Scio quosdam putare Psalterium in quinque libros esse divisum, ut ubicumque apud septuaginta Interpretes scriptum est, *psalterio, psalterio*, id est, fiat, fiat, finis librorum sit, pro quo in Hebræo legitur, *amen, amen*. Nos autem Hebræorum auctoritatem secuti, et maxime Apostolorum, qui semper in novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum asserimus Psalmorum volumen. Psalmos quoque omnes eorum testaturum auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph et Idithon, filiorum Core, Eman Ezrahiæ, Mosi et Salomonis, et reliquorum quos Esdras primo (Ed. Ben. uno) volumine comprehendit. Si enim, *amen*, pro quo Aliqua transiit *venetorumque*, in fine tantum librorum poneretur, et non interdum aut in exordio, aut in calce sermonis sive sententiæ, nunquam et Salvator in Evangelio loqueretur: *Amen, amen dico vobis*; et Pauli Epistolæ in medio illud opere continerent. Moyses quoque, et Jeremias et cæteri in hunc modum multos habent libros, qui in mediis voluminibus suis, *amen*, frequenter interserunt. Sed et numerus viginti duorum librorum Hebræorum, et mysterium ejusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse Hebræicus, *Sepher tehillim* (Ed. Ben. Sephar thallim), quod interpretatur *volumen Hymnorum*, apostolicæ auctoritatî congruens, non plures libros, sed unum volumen ostendit. Quia igitur nunc cum Hebræo disputans, quedam pro Domino Salvatore de Psalmis testimonia protulisti, volensque ille te illustrare, per sermones penè singulos assererat non ita haberi in Hebræo, ut tu de septuaginta Interpretibus opponeres, studiosissimè postulasti, ut post Aquilam, et Symmachum, et Theodotionem, novam editionem Latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, et amorem tuum quo laboris, vel translatione, vel iudicio meo esse contentum. Unde impulsus es te cui et quæ possum debeo, et quæ non possum (2), rursum me obtractatorum latratibus tradidi, maluique te viros potius meas, quam

(1) Cette Préface, dans l'Edit. des Bénéd., se trouve t. 1. p. 855. (Edit.)

(2) Edit. Bened.: Amore quo... quæ possum negare non possum.

voluntatem in amicitia requirere. Certè confidenter dicam, et scientes hujus operis testes citabo, me nihil duntaxat ex mentis Hebræicæ veritate mutasse. Sic ubi ergo editio mea à veteribus discreparet, interroga quemlibet Hebræorum, et liquidò pervidebis me ab amulis frustrâ læcerari, qui maluit continere videri præclara, quam discere. Perversissimi homines; nam cum semper novas expetunt voluptates, et gula eorum vicina maria non sufficiant; cur in solo studio Scripturarum, veteri sapore contenti sumt? nec hoc dico, quò prædecessores meos mordeam, aut quidquam his arbitrer detrahendum, quorum translationem diligentissimè emendatam, olim me lingue hominibus dederim; sed quòd aliud sit in Ecclesiis Christo credentium Psalmos legere, aliud Judæis singula verba calumniantibus respondere. Quod opusculum meum, si in Græcum, ut polliceris, transtuleris, et imperitiæ meæ doctissimos quoque viros testes facere valueris, dicam tibi illud Horationum: *In sylvarum ne ligna feras*; nisi quòd hoc habeo solamen, si in labore communi intelligam, mihi et laudem et vituperationem tecum esse communem. Vale (1).

(1) Edit. Bened.: Valere te in Domino Jesu cupio, et meminisse mei.

DE CARMINUM QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR, ORIGINE.

(Auctore ROSENTHALER.)

In eorum quos ut sacros et divinos Hebræi venerantur, librorum corpore, volumen quoque extat carminum, per multa et varia argumenta decurrunt, atque à pluribus auctoribus diversisque temporibus editorum. Eorum tamen partem satis magnam à Davide aliisque, qui huic æquales essent, originem ducere, docent singulorum tum inscriptiones, tum argumenta. Sed res videri possit penè incredibilis, inter eum populum qui post longas et multas per solitudines vagationes, post acerba et calamitosa bella externa et domestica, vix certas et quietas sedes nactus, modò in civium societatem coalescit, inter talem, inquam, populum, litterarum et artium planè rudem, extitisse carminum tam multorum, tam gravium, tam excellentium conditores. Unde illa quam in his admirantur omnes, rerum divinarum et humanarum scientia cognitioque? unde elaborata carminis ratio, sententiarum gravitas, orationis poetica ornatus et ubertas?

Circumspicientibus verò nobis, quâ ratione et disciplina tot et talia ingenia excitata fuerint, atque excolta, vatum (1) illa occurrunt collegia, à Samuele vel primùm instituta, vel certè instaurata (2). Quæ

(1) Hoc enim Latino nomen Hebræici vim optime videtur exprimere: utrumque à *fando* derivatum (de Hebræo, vid. mox not. 3, de Latino, Gesneri *Thesaurum Lat. ling.* sub voce *Vates*), utrumque designat, cum qui *canit versus* vel *futura*.

(2) Ante Samuelis tempora saltem earum m. et. tio 666.